

ZIARAH :TALES OF THE OTHERWORDS ความตาย ความหวัง และความลับของประวัติศาสตร์

พลูโตแอนด์แครอน เขียน

<https://www.brilio.net/film/5-alasan-mengapa-wajib-nonton-film-ziarah-jarang-ada-tokoh-utama-unik-170515t.html>

ที่มาของภาพ <https://www.facebook.com/sac.anthropology/photos/ziarah-tales-of-the-otherwords-2017/10154573388021401>

“ความตายไม่ได้พรากผู้คนจากกันเสมอไป ที่จริงอาจตรงกันข้าม คนที่จากกันไปจะได้อยู่ร่วมกันใต้ผืนดิน คนเรามาจากดินก็ต้องกลับสู่ดิน”

หนึ่งในบทสนทนาของ ZIARAH ภาพยนตร์ที่แสดงให้เห็นว่าความตายนำมาซึ่งการสูญเสียความรักแท้ที่ยังคงรอคอยของ ศรี (Sri) หญิงชราวัย 95 ปีกับการตัดสินใจออกเดินทางเพื่อค้นหาผืนดินสุดท้ายที่กลบฝังสามีของเธอ เมื่ออดีตเพื่อนร่วมอุดมการณ์ของสามี เล่าให้ฟังถึงวีรกรรมและหลุมศพที่ฝังร่างของเขาพร้อมกับทหารอีกหลายคน ปาวิโร ซาฮิด (Pawiro Sahid) คือสามีของเธอผู้เป็นทหารหนุ่มที่เข้าร่วมรบในสงครามเมื่อครั้งเจ้าอาณานิคมฮอลันดาปราบปรามประชาชนในปี ค.ศ.1947 “ฉันจะรบในสงครามถ้าฉันไม่ได้กลับบ้าน แปลว่าฉันได้อยู่กับผืนแผ่นดินที่ฉันปกป้องแล้ว เอกราชของดินแดนนี้คงต้องแลกด้วยชีวิต” คำพูดสุดท้ายก่อน ปาวิโร ซาฮิด จะจากไป แสดงออกถึงความรักชาติอย่างท่วมท้น จนยอมสละชีวิตเพื่อปกป้องประเทศ แต่สำหรับศรีที่ยังคงยึดมั่นในรัก กลับเฝ้ารอและตามหาเพื่อจะได้พบเขาอีกครั้ง แม้สุดท้ายเธอจะได้พบเพียงหลุมศพของเขาก็ตาม

ผู้ชมจะได้เห็นมุมมองเกี่ยวกับประวัติศาสตร์บอกเล่าผ่านความทรงจำของชาวชวา ตามการเดินทางของตัวละครหลักอย่าง ศรี และหลานชายที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการตามหาหลุมฝังศพ เจกเช่นเดียวกับอารมณ์ความรู้สึกที่จะได้สัมผัสผ่านภาพยนตร์เรื่อง ZIARAH: TALES OF THE OTHERWORDS

ZIARAH: TALES OF THE OTHERWORDS ภาพยนตร์รางวัล Special Jury Prize และบทภาพยนตร์ยอดเยี่ยมจากเทศกาล Asean International Film Festival & Awards, Malaysia 2017 ที่เต็มไปด้วยกลิ่นอายของเมืองหลวงเก่าบนเกาะชวากลางอย่างยอกยาการ์ตา (Yogyakarta, 1945 - 1948) ผลงานของผู้กำกับหนุ่มมุสลิมชาวบาหลีเรียบง่าย BW. Purba Negara ที่ผันตัวเองจากอดีตผู้ผลิตภาพยนตร์สั้นเกี่ยวกับเด็ก ๆ ที่สดใส เกิดเปลี่ยนแนวความคิด เมื่อวันหนึ่งในปี ค.ศ. 2005 เกิดสึนามิที่สร้างความเสียหายครั้งยิ่งใหญ่มาสู่อินโดนีเซีย โดยเฉพาะในรัฐอาแจห์ BW. Purba Negara เป็นอาสาสมัครที่นั่น ทำให้เขาเห็นความตายที่อยู่เบื้องหน้าและส่งผลกระทบต่อจิตใจ จนทำให้หวนระลึกถึงความตายอยู่เสมอ เกิดเป็นแรงผลักดันให้สรรคส์สร้างผลงานอย่าง ZIARAH ขึ้นมาสู่สายตาผู้ชม รวมทั้งพื้นฐานที่ Negara มีความสนใจในเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ จึงเลือกหยิบ 3 เหตุการณ์สำคัญ หรือ Link of Death ที่เกิดขึ้นในประเทศอินโดนีเซีย โดยทั้ง 3 เหตุการณ์ถือว่าเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ซ่อนเร้นทั้งสิ้น นั่นคือ เหตุการณ์สังหารหมู่ประชาชนโดยทหารดัทซ์ในปี ค.ศ. 1947 ระหว่างการลุกฮือเรียกร้องเอกราชของชาวอินโดนีเซีย ที่ในขณะนั้นดัทซ์เคยปกครองหมู่เกาะอินดีสมาดั้งแต่ศตวรรษที่ 16 จนกระทั่งถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ถูกกองทัพญี่ปุ่นยึดครองและขับไล่ออกไป จากนั้นกองทัพของดัทซ์ได้พยายามเข้ามายึดครองหมู่เกาะอินดีสหรืออินโดนีเซียอีกครั้ง แต่ก็ต้องเผชิญหน้ากับการลุกฮือต่อต้านของประชาชนพื้นเมืองที่เรียกร้องอิสรภาพ จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1949 ดัทซ์จึงได้รับรองเอกราชของประเทศอินโดนีเซียอย่างสมบูรณ์¹ ซึ่งผู้ชมจะได้รับรู้ผ่านบทสนทนาของตัวละครที่ร่วมอยู่ในเหตุการณ์ตามการดำเนินเรื่อง

“เลือดนองเต็มตัวเขา เขานอนอยู่ข้างรถ แล้วตาก็หนี ฉันไม่แน่ใจว่าตาพูดถึงใคร แต่ที่แน่ๆ ตาเสียใจมากที่เพื่อนๆ ถูกยิง แต่ตาช่วยอะไรไม่ได้เลย จากนั้นตาก็กลับไปแต่ไม่มีใครอยู่ตรงนั้นและเหลือแต่กองดิน”

หรือมุมมองที่ชาวบ้านเห็นว่า *“พวกนี้มันชอบใช้คนท้องถิ่นเข้าไปขโมยของชาวบ้าน คนชาวรูเรื่องนี้ดี”* จึงแต่งเพลงขึ้นเพื่อล้อเลียนพฤติกรรมของชาวดัทซ์ ดังเนื้อร้องที่ว่า

“พวกดัทซ์ชอบทำเหมือนลาดตระเวน แต่ที่จริงจ้องจะขโมยของ ไก่ เป็ด ควาย แพะ วัวและอีกมากมาย”

บทเพลงดูคล้ายจะบอกถึงวิธีคิดที่พยายามมองเหตุการณ์ร้ายๆ ให้เบาลง แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่า เบื้องหลังบทเพลงและคำพูด คือความเจ็บปวดทั้งร่างกายและจิตใจ ที่ถูกระทำอย่างไร้ความปราณี

นอกจากนี้ ผู้กำกับยังผูกโยงเนื้อหาของภาพยนตร์ให้สอดคล้องกับโศกนาฏกรรมในปี ค.ศ. 1965 เกี่ยวกับการโค่นล้มรัฐบาลซูการ์โนและการปราบปรามคอมมิวนิสต์ ในวันที่ 30 กันยายน ค.ศ. 1965 หรือ เหตุการณ์ “เกสตาปอ” (G30S) พรรคคอมมิวนิสต์อินโดนีเซีย (PKI) พยายามโค่นล้มรัฐบาลของนายซูการ์โน โดยเข้ายึดสถานที่สำคัญ แต่แล้วก็ล้มเหลวเนื่องจากฝ่ายทหารที่นำโดยนายพลซูฮาร์โต หนึ่งในผู้บัญชาการกองทัพระดับสูง ซึ่งรอด

พันการจับกุมได้ทำ “รัฐประหารซ้อน” สามารถเข้ายึดอำนาจกลับคืนมา นำมาสู่เหตุการณ์สังหารหมู่ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์หรือมีส่วนเกี่ยวข้อง จนมีผู้เสียชีวิตมากกว่าล้านคน² แม้เหตุการณ์จะผ่านมากกว่า 50 ปี แต่การสังหารหมู่ครั้งนี้ยังคงเป็นประเด็นต้องห้ามในสังคมอินโดนีเซียจนถึงปัจจุบัน

อีกหนึ่งเหตุการณ์ที่ถูกนำมาเชื่อมโยงเป็น Link of Death คือ การสร้างเขื่อนที่รัฐบาลทหารได้สังหารชาวบ้านไปหลายคน และบางส่วนต้องจ่ายอโยกย้ายออกจากพื้นที่ไปในที่สุด

“นี่กว่าพูดถึงทหารที่เข้ามาตามหมู่บ้านตอนจะสร้างเขื่อน ชาวบ้านไปซ่อนกันในป่าแล้วกลับเข้าบ้านตอนกลางคืน แล้วทหารก็ตามจับ จู่ๆ น้ำก็ท่วมหมู่บ้านเรา ตอนบ่ายดินยังแห้งอยู่เลย พอกลางคืนบ้านก็จมน้ำหมดแล้ว ตอนนั้นเรารีบเรือกระเบื่องมุงหลังคากับไม้ในบ้านเพื่อจะเก็บไว้ปลูกบ้านใหม่ ชาวบ้านยังไม่ทันหนีหมู่บ้านก็จมน้ำแล้ว หลายคนยังหลับอยู่ตื่นมาก็ตกใจเพราะน้ำท่วมบ้าน”

นี่คืออีกหนึ่งบทสนทนาของนักแสดงซึ่งดูราวกับว่าพูดตามบทบาทที่ได้รับ แต่หากมองลงไปแวบตา กลับพบว่าถ้อยคำดังกล่าวได้เปล่งออกมาจากความขมขื่นในใจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าแม้เวลาจะผ่านไปนานเท่าใดแต่บาดแผลจากการกระทำโดยผู้มีอำนาจไม่อาจเลือนหาย ดังนั้น เมื่ออำนาจเผด็จการที่ครอบคลุมทั่วผืนดินของอินโดนีเซียที่ทำให้ประชาชนไม่กล้าแสดงออกทางความคิด สังคมถูกปิดกั้นทางปัญญา ได้ปิดฉากลงในปี ค.ศ. 1988 พร้อมกับการสูญเสียอำนาจของซูฮาร์โตผู้นำประเทศ ส่งผลให้สังคมตื่นตัวต่อการตั้งคำถาม ประชาชนส่วนใหญ่หันมาสนใจประวัติศาสตร์ซ้อนเร้นที่เก็บงำโดยผู้มีอำนาจ ได้ถูกนำกลับมาพูดถึงอีกครั้งโดยการสื่อสารผ่านภาพยนตร์อย่าง ZIARAH

กว่าจะเป็น ZIARAH

เมื่อผู้กำกับต้องการบอกถึงเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ซ้อนเร้นให้ดูอ่อนโยน จึงเลือกเล่าผ่านความตายที่สวยงามโดยใช้ความรัก ความสัมพันธ์ของคนรุ่นเก่าที่ไม่ว่าเวลาจะผ่านไปนานเท่าใดก็ยังคงซื่อสัตย์ต่อความรัก ทั้งที่ใช้เพียง 2 นักแสดงหลัก และการดำเนินเรื่องที่เนิบช้า แต่กลับทำให้ผู้ชมเฝ้าติดตามอย่างไม่อึดอัด นั่นเป็นเพราะวิธีการเล่าเรื่องที่แทรกเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ซ้อนเร้น หรือ Link of Death ไว้แทบทุกระยะของการดำเนินเรื่อง และเพื่อให้ ZIARAH ออกมาเป็นภาพยนตร์ที่มีความสมบูรณ์สำหรับบอกเล่าประเด็นดังกล่าว จึงมีการค้นหานักแสดงนำผู้รับบทเป็นคุณยายชรีจากหมู่บ้านต่าง ๆ โดยที่ตัวคุณยายและนักแสดงสมทบต้องมีประสบการณ์ร่วมจากเหตุการณ์จริง เพียงแต่ต้องเปลี่ยนชื่อบุคคลให้เป็นตัวละครที่เล่าขึ้นมาใหม่ จึงทำให้เกิดการเรียงร้อยเชื่อมโยงระหว่างเหตุการณ์จริงและเรื่องที่แต่งขึ้น ทำให้ผู้ชมได้รับรู้ถึงพลังและส่งให้ ZIARAH เป็นภาพยนตร์ที่มีเสน่ห์ชวนติดตาม

¹ ประชาไท. (2554). ทางการ์ดัทช์กล่าว “ขอโทษ” อินโดฯ เหตุสังหารหมู่เมื่อ 64 ปีก่อน. สืบค้นเมื่อ 3 พฤศจิกายน 2560, จาก <https://goo.gl/Awxkf7>.

² Voice TV. (2556). 'G30S' 48 ปี แห่งความเจ็บงันของอินโดนีเซีย. สืบค้นเมื่อ 3 พฤศจิกายน 2560, จาก <https://goo.gl/ViNLF8>.